1931
TDIU
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6
MAXSUS SON

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY · OpenAIRE · ROAD · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU · Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA · BASE · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL · Crossref

BAKALAVR TALABALARINING MAQOLALARI TO‘PLAMI

ISSN: 2992-8982
https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/
2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr.
2026-yil, iyun.

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

TURIZMDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH VA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 21
Ergashkulov Muyinjon Umedovich

“AVTO PORLOQ KELAJAK 2020” XKNING TASHKILIY-IQTISODIY TAVSIFI VA MOLIYAVIY FAOLIYATI TAHLILI 28
Misirov Asliddin Mamasobirovich
Eshdavlatov T.A.

MOLIYAVIY HOLAT TO‘G‘RISIDAGI HISOBOT KO‘RSATKICHLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI 32
Misirov Asliddin Mamasobirovich
Qodirov B.

MOLIYAVIY HOLAT TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTNI TUZISH VA TAQDIM ETISHNING ME’YORIYHUQUQIY ASOSLARI 36
Misirov Asliddin Mamasobirovich
Saidmurodov J.N.

“AVTO PORLOQ KELAJAK 2020” XKD MOLIYAVIY HOLAT TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTNI TUZISH AMALIYOTI 40
Misirov Asliddin Mamasobirovich
Xalilov J.H.

MOLIYAVIY HOLAT TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTNING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI 45
Misirov Asliddin Mamasobirovich
Xamroqulov A.X.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MOLIYAVIY HOLAT TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTNING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI

Misirov Asliddin Mamasobirovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Buxgalteriya hisobi kafedrasi o‘qituvchisi.
E-mail: misirovasliddin@gmail.com.
https://orcid.org/0009-0008-2742-5398

Xamroqulov A.X.
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
BXS – 521 guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot korxona faoliyatini baholashda, uning investitsion jozibadorligini aniqlashda hamda moliyaviy barqarorlik darajasini o‘rganishda muhim axborot manbai bo‘lib xizmat qilishiga alohida e’tibor qaratilgan. Ushbu hisobot orqali korxonaning aktivlari tarkibi, qarz majburiyatlarini bajarish qobiliyati va umumiy iqtisodiy holati tahlil qilinishi misollar yordamida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: moliyaviy holat, hisobot, korxona faoliyat, investitsion jozibadorlik, moliyaviy barqarorlik, joriy likvidlik, moliyaviy koeffitsiyent.

Аннотация. В данной статье рассматривается тот факт, что в условиях рыночной экономики финансовая отчетность служит важным источником информации для оценки деятельности предприятия, определения его инвестиционной привлекательности и изучения уровня финансовой устойчивости. В работе на примерах анализируется состав активов предприятия, его способность исполнять долговые обязательства и общее экономическое состояние.

Ключевые слова: финансовое состояние, отчетность, деятельность предприятия, инвестиционная привлекательность, финансовая стабильность, текущая ликвидность, финансовые коэффициенты.

Abstract. This article examines how, in a market economy, financial statements serve as an important source of information for assessing a company’s performance, determining its investment attractiveness, and studying its level of financial stability. Using examples, the paper analyzes the composition of the company’s assets, its ability to meet debt obligations, and its overall economic condition.

Key words: financial condition, reporting, enterprise activities, investment attractiveness, financial stability, current liquidity, financial ratios.

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy faoliyati shaffofligi va samaradorligiga bevosita bog‘liq hisoblanadi. Korxonalarning moliyaviy holatini to‘g‘ri baholash, ularning aktivlari va majburiyatlari bo‘yicha aniq ma’lumotlar olish hamda iqtisodiy qarorlar qabul qilishda ishonchli axborot tizimini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida yuritish zamonaviy iqtisodiy talablardan biri sifatida qaralmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy hisobotlarni tuzish va tahlil qilish hamda ularning auditini tashkil etish masalalari xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Xalqaro miqyosda Robert K. Elliott, Thomas R. Dyckman va Jerry J. Weygandt kabi olimlar moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish va audit jarayonlarining nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik tahlil va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. O‘zbekistonda moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobotning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati bo‘yicha qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, strategik dasturlar va statistik ma’lumotlar tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot korxona faoliyatini baholashda, uning investitsion jozibadorligini aniqlashda hamda moliyaviy barqarorlik darajasini o‘rganishda muhim axborot manbai bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu hisobot orqali korxonaning aktivlari tarkibi, qarz majburiyatlarini bajarish qobiliyati va umumiy iqtisodiy holati tahlil qilinadi.

Moliyaviy hisobotning asosiy vazifasi foydalanuvchilarga ishonchli va tushunarli moliyaviy ma’lumot taqdim etishdan iborat. Ushbu ma’lumotlar asosida investorlar investitsiya kiritish yoki kiritmaslik bo‘yicha qaror qabul qiladilar, kreditorlar esa korxonaning to‘lov qobiliyatini baholaydilar. Shuningdek, davlat organlari korxonaning moliyaviy intizomi va soliq majburiyatlarini nazorat qilishda ushbu ma’lumotlardan foydalanadilar[1].

Korxona boshqaruvi uchun ham moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot muhim ahamiyatga ega bo‘lib, u moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini baholash, strategik rejalashtirish va kelgusidagi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashda asosiy axborot manbai hisoblanadi. Bundan tashqari, korxonaning likvidligi va to‘lov qobiliyatini aniqlashda ham muhim rol o‘ynaydi.

Hozirgi globallashuv jarayonida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida yuritish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ko‘plab mamlakatlarda, jumladan O‘zbekistonda ham moliyaviy hisobotlarni xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS/IFRS) asosida shakllantirishga bosqichma-bosqich o‘tish amalga oshirilmoqda. Bu esa moliyaviy axborotlarning shaffofligi va taqqoslanuvchanligini oshiradi.

O‘zbekiston Respublikasida moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonun hamda Buxgalteriya hisobi milliy standartlari (BHMS) asosida tartibga solinadi. Ushbu hujjatlar korxonalarda moliyaviy hisobotlarni shakllantirish va ularni belgilangan tartibda taqdim etish qoidalarini belgilaydi.

Milliy standartlarga muvofiq, korxonalar moliyaviy hisobotlarni o‘z vaqtida tayyorlashi hamda unda aktivlar, majburiyatlar, xususiy kapital, daromad va xarajatlar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni to‘liq va haqqoniy aks ettirishi lozim.

Xalqaro amaliyotda moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot IAS 1 - “Presentation of Financial Statements” standarti asosida tartibga solinadi. Ushbu standart moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishning umumiy tamoyillarini belgilaydi hamda ularning tarkibiy qismlarini aniqlab beradi.

IAS 1 standartiga ko‘ra moliyaviy hisobotlarning asosiy maqsadi korxona moliyaviy holati, moliyaviy natijalari va pul oqimlari to‘g‘risida foydalanuvchilarga foydali axborot taqdim etishdan iboratdir. Standart moliyaviy ma’lumotlarning ishonchliligi, taqqoslanuvchanligi va xolisligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Mazkur standartga muvofiq moliyaviy hisobotlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

- moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot;
- foyda va zarar hamda boshqa umumlashgan daromadlar to‘g‘risidagi hisobot;
- pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot;
- xususiy kapitaldagi o‘zgarishlar to‘g‘risidagi hisobot;
- izohlar va tushuntirishlar.

O‘zbekiston Respublikasida esa moliyaviy hisobotlarni yuritish 1-son BHMS - “Hisob siyosati va moliyaviy hisobot” standarti asosida amalga oshiriladi. Ushbu standart korxonalarda buxgalteriya hisobini yuritish, moliyaviy hisobotlarni shakllantirish hamda ularni taqdim etish tartibini belgilaydi.

IAS 1 standarti hamda 1-son BHMS umumiy maqsad jihatidan o‘xshash bo‘lsa-da, ularning qo‘llanish doirasi, mazmuni va amaliyotdagi tatbiqi o‘rtasida muayyan farqli jihatlar mavjud. Quyidagi jadval orqali bir nechta faqli jihatlarini ko‘rishimiz mumkin (1-jadval).

1 1-son BHMS — “Hisob siyosati va moliyaviy hisobot”.

1-jadval.
IAS 1 va 1-son BHMSning farqli jihatlari

№	Farqli jihatlar	IAS 1 (Xalqaro standart)	1-son BHMS (Milliy standart)
1	Qo‘llanish doirasi	Xalqaro miqyosda qo‘llaniladi	O‘zbekiston hududida qo‘llaniladi
2	Ishlab chiquvchi tashkilot	International Accounting Standards Board tomonidan ishlab chiqilgan	O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan
3	Asosiy maqsadi	Moliyaviy hisobotlarni xalqaro darajada taqqoslash va shaffoflikni ta’minlash	Milliy iqtisodiyot sharoitida hisob yuritishni tartibga solish
4	Hisobot shakllari	Hisobotlarni taqdim etishda xalqaro talablar asosida keng qamrovli ma’lumot talab qiladi	Hisobot shakllari milliy tartib va qonunchilik asosida belgilanadi
5	Axborotni ochib berish darajasi	Juda batafsil va keng izohlar talab etiladi	Izohlar hajmi nisbatan qisqaroq bo‘lishi mumkin
6	Baholash usullari	Adolatli qiymat (fair value) usuli keng qo‘llaniladi	Ko‘proq tarixiy qiymat usuliga asoslanadi
7	Moslashuvchanlik darajasi	Korxonalarga ayrim hollarda erkin yondashuv beradi	Qoidalar aniq va qat’iy belgilangan
8	Investorlar uchun ahamiyati	Xalqaro investorlar uchun qulay axborot manbai hisoblanadi	Asosan mahalliy foydalanuvchilarga mo‘ljallangan
9	Til va terminologiya	Xalqaro iqtisodiy terminlardan foydalaniladi	Milliy iqtisodiy terminologiyaga moslashtirilgan
10	Audit bilan bog‘liqligi	Xalqaro audit standartlari bilan uzviy bog‘langan	Milliy audit amaliyoti bilan bog‘liq[2]

IAS 1 xalqaro miqyosda faoliyat yurituvchi korxonalar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, moliyaviy hisobotlarning xorijiy investorlar va foydalanuvchilar uchun tushunarli hamda taqqoslanuvchan bo‘lishini ta’minlashga qaratilgan. 1-son BHMS esa milliy iqtisodiyot xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan bo‘lib, O‘zbekiston korxonalari uchun amal qiladi.

IAS 1da moliyaviy axborotlarni ochib berish talabi kengroq bo‘lib, hisobot izohlari va qo‘shimcha ma’lumotlarga alohida e’tibor beriladi. 1-son BHMSda esa axborotlarni taqdim etish milliy talablar doirasida nisbatan ixchamroq shaklda belgilangan.

Yana bir muhim farq aktiv va majburiyatlarni baholash usullarida ko‘rinadi. Xalqaro standartlarda ko‘proq adolatli qiymat (fair value) qo‘llanilsa, milliy standartlarda asosan tarixiy qiymat usuli asos qilib olinadi.

Shuningdek, IAS 1da hisobot shakllarida moslashuvchanlik yuqori bo‘lsa, 1-son BHMSda hisobot shakllari qat’iy belgilangan tartibda yuritiladi.

Moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobotning asosiy tarkibiy qismlari aktivlar, majburiyatlar va xususiy kapital hisoblanadi. Mazkur elementlar o‘zaro bog‘liq bo‘lib, korxonaning moliyaviy tuzilmasini ifodalaydi. Hisobotning asosiy tenglamasi quyidagicha ifodalanadi:

Aktivlar = Majburiyatlar + Xususiy kapital

Mazkur tenglama korxona egaligidagi barcha iqtisodiy resurslar ma’lum manbalar hisobidan shakllanganligini ko‘rsatadi.

2 **Manba:** Muallif tomonidan qayta ishlangan IAS 1 va 1-son BHMS ma’lumotlariga ko’ra

Aktivlar korxona nazorat qiladigan va kelgusida iqtisodiy manfaat keltirishi kutilayotgan resurslarni ifodalaydi. Aktivlar moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobotning eng muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular korxonaning ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish va boshqa xo‘jalik faoliyatini amalga oshirish imkoniyatlarini tavsiflaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobotning tarkibi korxonaning investitsion jozibadorligini baholashda ham muhim vosita hisoblanadi. Potensial investorlar hisobot ma’lumotlari asosida korxonaning moliyaviy ahvoli, daromad keltirish imkoniyatlari va istiqboldagi rivojlanish tendensiyalarini o‘rganadilar. Shu sababli moliyaviy hisobotlarda keltirilgan ma’lumotlarning aniqligi va ishonchliligi investitsiya qarorlarini qabul qilishda katta ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot ma’lumotlari asosida turli moliyaviy koeffitsiyentlar hisoblab chiqiladi. Jumladan, joriy likvidlik koeffitsiyenti, moliyaviy mustaqillik koeffitsiyenti, aktivlar rentabelligi va kapital rentabelligi kabi ko‘rsatkichlar korxonaning moliyaviy holatini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu koeffitsiyentlar korxonaning iqtisodiy samaradorligi va moliyaviy barqarorligini baholashda keng qo‘llaniladi.

Moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobotning tarkibi korxonaning moliyaviy faoliyatini har tomonlama tavsiflovchi va uning iqtisodiy holatini baholash imkonini beruvchi muhim axborot tizimi hisoblanadi. Hisobot tarkibidagi aktivlar, majburiyatlar va xususiy kapital ko‘rsatkichlari korxonaning moliyaviy barqarorligi, to‘lov qobiliyati hamda rivojlanish istiqbollarini aniqlashda asosiy manba vazifasini bajaradi. Moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot ma’lumotlaridan foydalanib korxonaning moliyaviy holatini baholashda turli iqtisodiy va moliyaviy ko‘rsatkichlar hisoblab chiqiladi. Ushbu ko‘rsatkichlar korxonaning likvidligi, moliyaviy barqarorligi, to‘lov qobiliyati hamda moliyaviy mustaqillik darajasini aniqlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Buxgalteriya hisobi: Darslik / A.A. Karimov, J.E. Kurbanbayev, S.A. Jumanazarov; - T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. 624 b.
2. Bakiyeva X., Rizayev N. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Masalalar to‘plami. -T.: TMI, 2007 y
3. Accounting. Carl S.Warren, James M.Reeve, Jonathan E.Duchac, 2014
4. Джамбакиева Г. Финансовый учет. Учебное пособие. -T.: “Iqtisod-moliya”, 2012 г.
5. Xolbekov R.O. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. - T.: Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 201 ly.
6. Urazov K.B. Buxgalteriya hisobi va audit. Toshkent - 2004.
7. Urazov K.B. Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobining xususiyatlari: 5340900- buxgalteriya hisobi va audit ta’lim yo‘nalishi talabalari uchun darslik/ K.B.Urazov S.V.Vaxidov; O‘zR oliy va o ’rta-maxsus ta’lim vazirligi, Toshkent Davlat Iqtisodiyot un-ti, Samarqand iqtisodiyot va seryis in-ti. -T.: Adib, 2011. -4 9 6 b.
8. Egamberdieva S.R. Moliyaviy va boshqaruv hisobi. O‘quv qo‘llanma. - T.: Fan va texnologiya, 2019. 289 b.
9. Qurbanov Z., Misirov K. Moliyaviy va boshqaruv hisobi. Darslik. –T.: Iqtisod-moliya, 2019. 751 b.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

6-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to‘plami

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz